

lytiska streptokocker. De växer till konfettistorlek och byter då namn till psoriasis guttata. Lesionerna försvinner inom några månader, men recidiv kan komma vid ny halsfluss. Psoriasis förebyggs då av snabbt insatt penicillinbehandling.

Coxsackievirus kan orsaka blåsor i mun-, hand- och fotregion hos barn. De läker spontant efter sju till tio dagar. Under denna tid bör barnet rekommenderas att stanna hemma för att hindra smittspridning.

Besvärande klåda

Vid notalgia parestetica ser man en barnhandflatestor rodnad under ena skapulan som kliar intermittent under flera år hos både kvinnor och män. Lugnande besked och en klipinje med fyra fingrar rekommenderas att kliar området med.

Trevlig bok för snabb diagnos

Med dessa små smakprov av »Dermatologiska axplock« vill jag varmt rekommendera boken till en avkopplande och nyttig läsning för alla läkare som ser patienter där en snabb diagnos är möjlig.

Är döden biologisk eller kulturell?

Margaret Lock. **Twice dead. Organ transplants and the reinvention of death.** 429 sidor. Los Angeles: University of California Press; 2002. ISBN 0-520-22605-4.

Recensent: Leif Jacobsson, antropolog, fri-lansjournalist, Stockholm.

■ Den pågående debatten om organdonationer leder till viktiga frågor om hur vi ser på döden. Begreppet hjärndöd är allmänt accepterat i västerlandet. Men är döden egentligen ett biologiskt fenomen eller är det ett kulturellt?

Olika syn på begreppet hjärndöd

En som hävdar att döden är ett kulturellt fenomen är antropologen Margaret Lock. I sin bok »Twice dead: Organ transplants and the reinvention of death« diskuterar hon begreppet hjärndöd från ett ovanligt perspektiv. I stället för attoreflekterat se det som ett resultat av den medicinska vetenskapens utveckling ser hon det som en del av vårt västerländska tänkande.

Hur ser då olika samhällen på begreppet hjärndöd? Bokens utgångspunkt är en jämförelse mellan debatten

om organdonationer i Nordamerika respektive den i Japan. I Nordamerika är begreppet hjärndöd ingen djupt kontroversiell fråga. Den allmänna opinionen har i stort sett accepterat detta dödsbegrepp. Endast till en början fördes en viss debatt. Men i dag handlar det mest av mediernas rapportering i frågan om »bristen« på organ, en konsekvens av de medicinska framstegen.

I Japan däremot är frågan om organdonationer djupt kontroversiell. Den etiska debatten har där varit mycket intensiv under 30 år. Visserligen har hjärndödsbegreppet varit medicinskt accepterat i mer än 20 år. Diagnosen används också regelbundet i klinisk praktik. Men tillståndet blev rättsligt erkänt så sent som 1997. Ännu idag blir hjärndöd liktydigt med död endast om patientens familj inte motsätter sig patientens vilja att bli organdonator. Dessutom är det sällsynt att människor donerar sina organ. I slutet av år 2000 hade organ för transplantation erhållits från endast nio donatorer.

Synen på döden idéhistoriskt betingad

Vad beror då detta på? Både Nordamerika och Japan är tekniskt och vetenskapligt utvecklade regioner. Därför måste de stora skillnaderna i synen på döden förklaras som ett kulturellt fenomen, hävdar Lock. Vi kan ändå lockas att se japanernas motstånd mot organdonationer som ett slags »kulturell kvarleva«, medan västerlandets syn är vetenskaplig. Men Lock hävdar att det snarare är västerlandets syn som är ovanlig. Hon ger en bred idéhistorisk framställning av vår västerländska syn på döden och människokroppen. Det är en historia där dissektion av den döda kroppen varit ett viktigt element. Kroppen har uppfattats som en resurs i den medicinska vetenskapens tjänst. Detta har att göra med kulturella föreställningar.

Lock spårar västerlandets syn på döden i kontinentens idéhistoria. I denna har bl a kristendom och medeltida medicin betytt mycket. En viktig uppfattning är att döden kan fastställas vid ett visst ögonblick.

Men åsikten att en människas »identitet« handlar om ett individuellt medvetande i hjärnan är långt ifrån någon universell idé, visar antropologisk forskning. I stället uppfattas döden ofta som en social händelse, en individs död är en förlust för en social grupp. Detta är fallet i Japan där döden ses som en process där familjen är intensivt involverad.

Denna uppfattning påverkar också synen på organdonationer. I Japan finns ett motstånd mot att ge gåvor i form av

mänskliga organ till okända personer. I stället bör relationer bygga på ett ömsesidigt utbyte. Det är därför viktigt att veta exakt vem man har donerat organet till. I västerlandet finns inte detta motstånd mot att ge organ till okända personer. I stället när vi en uppfattning om att en människa – via sina organ – kan leva vidare i en annans kropp.

Vad blir då slutsatsen? Lock motsätter sig inte organdonationer i sig. Hon har en stor förståelse för patienters lidande och behov av organ. Men hon ger också många exempel på de dilemman som organdonationerna innebär för enskilda personer. Hennes intervjuer och observationer är här upplysande. Debatten om organdonationer kräver mer av reflektion, blir hennes slutsats. Det är här jämförelsen med situationen i Japan blir intressant.

Tankeväckande bok

»Twice dead« är en mycket tankeväckande bok. Den är ett inlägg som närmar sig en aktuell debatt på ett originellt sätt. Boken är också rikare än denna korta recension kan förmedla. Där finns mängder av intervjuer, observationer, exempel på debatter, medicinska diskussioner och historiska översikter. En bok som borde läsas av läkare likaväl som av den intresserade allmänheten. •